

Marek Górk

"Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych", red. Marek Rewizorski, Warszawa 2011 : [recenzja]

Rocznik Integracji Europejskiej nr 5, 512-515

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Sługocki w swoim tekście zajmuje się rolą samorządów regionalnych, na przykładzie województwa lubuskiego, w zakresie wspierania polityki innowacyjnej. Autor odnosi się przede wszystkim do przyjętych przez władze województwa programów i wskazuje na ich elementy ukierunkowane na realizację innowacyjnych inicjatyw. Ważną konstatacją o charakterze generalnym, jest stwierdzenie, że ramy prawne w których funkcjonują samorządy wojewódzkie oraz możliwości finansowe wynikające przede wszystkim z programów UE, umożliwiają prowadzenie władzom polskich regionów efektywnej polityki na rzecz innowacyjności.

Podobną tematykę podejmują artykuł autorstwa dra Arkadiusza Ptaka dotyczący roli innowacji w rozwoju lokalnym. Autor odwołując się do szerszego znaczenia pojęcia innowacji, prezentuje w jaki to sposób, struktury lokalne mogą być nośnikami innowacyjności. Analiza odbywa się w odniesieniu do dwóch obszarów przedsiębiorczości oraz demokracji lokalnej. Wskazuje także na możliwości finansowania takiej aktywności.

Artykuł Prof. Jerzego Babiaka analizuje problematykę powiązania wpływu klastrów na rozwój innowacyjności. Doświadczenia amerykańskie, jak i europejskiej wskazują na wysoki poziom sukcesu podejmowania tego typu współpracy. Niestety idea ta w Polsce dopiero kiełkuje, obecnie mamy niewielką ilość tego typu inicjatyw. Za godne uwagi należy uznać zmiany prawne wprowadzone na początku 2011 roku, które to dostosowały prawo polskie do prawa UE, przede wszystkim zwiększając możliwości finansowania inicjatyw innowacyjnych, a tym samym wpływając na ułatwienie tworzenia klastrów w naszym kraju. Jednakże kluczowymi dla rozwoju klastrów, zgodnie z tezą Autora, będą zawsze działania oddolne, natomiast władze centralne i samorządowe mogą to tylko ułatwiać.

Część druga publikacji koncentruje się na analizie poszczególnych case-study i przykładów dobrych praktyk, gdzie Autorzy prezentują konkretne przypadki zastosowania rozwiązań innowacyjnych i podejścia innowacyjnego. W części tej znajdują się artykuły dotyczące: Polskiej Przedsiębiorczości, wykorzystania funduszy kapitałowych do finansowania innowacyjnych inwestycji ponadregionalnych i ponadkrajowych, sektora farmaceutycznego i medycznego, polityki innowacyjnej w RFN, komercjalizacji innowacji, wykorzystania innowacji w kulturze i ochronie dziedzictwa narodowego, wspierania MŚP w Austrii, roli CORDIS w innowacjach i sektorze B+R, działalności w obszarze innowacji Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN i Sieci Naukowej MSN.

Poddając ocenie całościowej zawartość recenzowanej publikacji należy wystawić bardzo wysoką notę. Publikacja zawiera bardzo wiele wysokiej jakości artykułów naukowych oraz w drugiej części analizy dotyczące praktycznego wykorzystania innowacji. Pomimo, że problematyka innowacji jest obecna już od dłuższego czasu w polskiej literaturze naukowej, to jednak z racji bardzo dynamicznego rozwoju, nowej dziesięcioletniej strategii rozwoju UE oraz coraz większej liczby ciekawych przykładów stosowania innowacji w praktyce, niniejsza publikacja staje się ważną pozycją na rynku wydawniczym w swojej tematyce.

ADAM JASKULSKI

Poznań

***Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych*, red. Marek Rewizorski, Warszawa 2011, Wydawnictwo „Difin”, ss. 242.**

Wejście w życie Traktatu z Lizbony, poprzedzone długotrwałą procedurą ratyfikacyjną, spowodowało przyznanie Unii osobowości prawnej, co nastąpiło równoległe do likwidacji Wspólnoty Europejskiej. Uzyskanie przez Unię podmiotowości prawnomiędzynarodowej sprawiło, że do historii odeszło określanie jej mianem „niezidentyfikowanego obiektu politycznego” czy też

„organizacji *sui generis*”. Reformy te zbiegły się w czasie z następowaniem procesu globalizacji, wzrostem znaczenia państw grupy BRIC (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny), a także wyłanianiem się nowego, multicytrycznego porządku międzynarodowego. Kwestie te wywołują pytania o przyszłość zarówno Unii Europejskiej, jak również jej państw członkowskich, zwłaszcza, że w ostatnich latach popularne jest lansowanie tezy o „zmięczeniu Zachodu” czy też „kryzysie jednobiegowości”. Nie dziwi zatem podjęcie tematyki uczestnictwa Unii Europejskiej w podlegających ciągłym zmianom stosunkach międzynarodowych zwłaszcza, że jak słusznie wskazuje Marek Rewizorski „Kompleksowości obecnego świata nie oddaje już model równowagi sił i gry o sumie zerowej. Przy założeniu potencjalnej wielobiegowości nowego ładu międzynarodowego w najbliższych dwóch, trzech dekadach XXI wieku należy odpowiedzieć na pytanie o rolę, jaką ma odgrywać Unia Europejska w nowej architekturze porządku międzynarodowego” (s. 13).

Recenzowany podręcznik powstał w wyniku współpracy trzech środowisk naukowych: Instytutu Polityki Społecznej i Stosunków Międzynarodowych Politechniki Koszalińskiej, Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego. Książka składa się z siedmiu rozdziałów, ujmujących zjawiska z punktu widzenia funkcjonalnego oraz terytorialnego (regionalnego).

Pierwsze trzy rozdziały mają charakter ogólny, uniwersalny, a pozostałe cztery odnoszą się do wymiaru regionalnego, rozumianego w funkcjonalnych teoriach rozwoju stosunków międzynarodowych. Na uwagę zasługuje fakt, że wśród autorów znajdują się zarówno ludzie młodzi, którzy osiągnęli swój pierwszy stopień naukowy, jak również doświadczeni badacze, wzbogacający podręcznik zaawansowanym warszatem i umiejętnościami poznawczymi.

Każdy rozdział wyposażony jest w pytania kontrolne i bibliografię, ułatwiające czytelnikowi samodzielne rozszerzenie omawianego tematu oraz umożliwiające sprawdzenie i uporządkowanie zdobytych wiadomości.

W pierwszym rozdziale Marek Rewizorski zauważa, że UE stała się stroną prawie 250 wielostronnych, 650 dwustronnych umów międzynarodowych. Znaczenie tego ugrupowania widać zwłaszcza w intensywnych relacjach z innymi organizacjami międzynarodowymi. Starając się umiejscowić przedmiotową organizację w polityce globalnej autor szuka odpowiedzi na wiele pytań. Dotyczą one m.in. statusu UE we wspomnianych wyżej instytucjach, a także tego, kto powinien reprezentować to ugrupowanie na forach międzynarodowych. Podjęcie tematyki zaangażowania UE w politykę globalną wynika z trwającej obecnie bardzo ożywionej dyskusji na temat tego, w jaki sposób ukształtować zręby multicytrycznego systemu interakcji zachodzących pomiędzy uczestnikami stosunków międzynarodowych, oraz jakie miejsce w nim powinien zajmować zreformowany, choć bardzo zróżnicowany pod względem instytucjonalnym podmiot prawa międzynarodowego, jakim po traktacie z Lizbony stała się Unia Europejska (s. 14–15).

Analizując problem podmiotowości UE w perspektywie różnych paradygmatów (neorealistycznego i neoliberalnego) oraz analizując przepisy TUE i TFUE przedstawia status prawnomiędzynarodowy, jak i zmiany charakteru prawnego UE, w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu znajdującą odzwierciedlenie w przypisach. Ciekawe rozważania poświęca problematyce traktatowej regulacji zasad i celów uczestnictwa Unii Europejskiej w SM (s. 18–20). Uwagę badacza przykuwa jednak przede wszystkim zagadnienie współpracy Unii Europejskiej z innymi organizacjami międzynarodowymi, które bardzo sprawnie wiąże on z nowymi regulacjami zawartymi w TFUE i TUE. Przedstawione zostaje m.in. zagadnienie drogi UE do członkostwa w ONZ (s. 21–24), a także partycypacja wyżej wskazanej europejskiej organizacji w FAO, WTO i związane z tym problemy (s. 24–28). Scharakteryzowana zostaje też polityka zagraniczna Unii Europejskiej. Marek Rewizorski zwraca uwagę czytelnika na jej blaski i cienie, przy okazji nawiązując do działań prowadzonych przez Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Przewodniczącego Rady Europejskiej, oraz funkcji i zadań Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych. Sporo miejsca autor poświęca również problematyce wyzwań i zagrożeń, jakie stoją przed Unią w najbliższym dziesięcioleciu (wyzwania społeczne

i gospodarcze związane z konkurencyjnością produkcji rozwijających się Chin, Indii i Brazylii; reagowanie na objawy „kostnienia” instytucji europejskich; niezbędność kontynuowania akcji rozszerzania poprzez wchłanianie kolejnych państw, takich chociażby jak Turcja i Ukraina). Za istotny element utrzymania pozycji UE w stosunkach międzynarodowych uważa zwiększenie otwartości Unii zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym (s. 39–40).

Niemniej ciekawy i erudycyjny jest drugi rozdział podręcznika autorstwa Beaty Przybylskiej-Maszner, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej – ewolucja, mechanizm, obszary zaangażowania*. Wiele miejsca zostaje w nim poświęcone genezie i rozwojowi współpracy w obszarze polityki bezpieczeństwa i obrony, począwszy od planu Plevna, aż po regulacje Traktatu lizbońskiego. Bardzo interesujący jest podrozdział dotyczący mechanizmu instytucjonalnego i decyzyjnego WPBiO. Autorka dokonuje analizy jeszcze „świeżych” przepisów. Beata Przybylska-Maszner śledzi i komentuje także problematykę zarządzania kryzysowego Unii Europejskiej, w tym: zdolności cywilne i wojskowe UE, operacje w obszarze WPBiO, finansowanie operacji zarządzania kryzysowego, jak również współpracę Unii Europejskiej i NATO, co jest w pełni uzasadnione zważywszy na fakt, iż globalna erupcja sytuacji kryzysowych na skalę globalną wymaga zróżnicowanych działań od organizacji o dużych ambicjach politycznych. We wnioskach autorka słusznie zauważa, że współpraca integracyjna „w tym [tj. WPBiO – M.G.] obszarze była jedną z najtrudniejszych” (s. 75). I podkreśla znaczenie Traktatu lizbońskiego, który wprowadzając istotne zmiany dotyczące wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa może okazać się „przełomowy dla tej polityki” (s. 76). Na korzyść tekstu przemawiają też liczne tabele wizualizujące omawiane zagadnienia.

Witold Ostant, reprezentujący jest autorem rozdziału trzeciego pt. *Unia Europejska wobec zagrożenia terroryzmem w latach 1993–2011*. Autor ten słusznie wskazuje, że: „...po 11 września 2011 r. kluczowym zagrożeniem dla państw członkowskich i preferowanego przez nie modelu integracji europejskiej pozostaje terroryzm” (s. 82). Przeprowadza on przekonującą klasyfikację ugrupowań terrorystycznych, klasyfikację terroryzmu oraz podmiotów w strukturze UE odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu. Zwraca uwagę na różnice występujące w prawie pierwotnym i wtórnym UE w dziedzinie terroryzmu i omawia najważniejsze akty prawne i strategię UE w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Ukazuje również współpracę UE w zwalczaniu terroryzmu z kluczowymi organizacjami międzynarodowymi (ONZ, OBWE, Radą Europy).

Na szczególną uwagę czytelnika zasługują także rozdziały od czwartego do siódmego, które odnoszą się do wymiaru regionalnego, rozumianego w funkcjonalnych teoriach rozwoju stosunków międzynarodowych.

Czwarty rozdział jest udziałem Przemysława Osiewicza, także przedstawiciela poznańskiego środowiska naukowego. Przygotował on materiał traktujący o polityce Unii Europejskiej wobec niezmiennie trudnego obszaru politycznego i strategicznego, jakim w dalszym ciągu pozostaje Bliski Wschód. Na uwagę zasługuje dobór tematyki poruszającej zarówno sprawy trudne, tradycyjnie rozumiane jako „niewygodne”, np. stanowisko UE wobec irańskiego programu atomowego, czy stosunek UE do kwestii powstania niezależnego, suwerennego państwa palestyńskiego (s. 130), jak również zjawiska i procesy, które mają charakter rozwojowy (Arabska Wiosna – s. 135) i z tego względu ich przedstawienie stanowi dla badacza stosunków międzynarodowych poważne wyzwanie. Przemysław Osiewicz zwraca uwagę, że region Bliskiego Wschodu ma istotne znaczenie polityczno-strategiczne i gospodarcze dla Unii Europejskiej. Osiewicz trafnie zwraca uwagę na fakt, że politykę UE wobec Bliskiego Wschodu utrudnia niska instytucjonalizacja stosunków w regionie, która nie przeszkadza jednak dynamicznemu rozwojowi stosunków pomiędzy państwami regionu a ChRL, i która wymusza podejście bilateralne UE – konkretne państwo regionu. Polityka wobec państw regionu jest istotnym elementem Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS). Zdaniem autora UE w przeciwieństwie do Stanów Zjednoczonych nie prowadzi polityki „zdecydowanych działań” w regionie pomimo, że do priorytetów zalicza uregulowanie konfliktu izraelsko-palestyńskiego czy negocjacje akcesyjne z Turcją.

Autorem piątego rozdziału jest Zdzisław W. Puślecki z UAM w Poznaniu, a jego tytuł brzmi: *Unia Europejska wobec wzrostu ekspansji zagranicznej Chin*. Materiał ten godny jest chociażby odnotowania z tego względu, iż niezależni eksperci z kilku kręgów politycznych, regionalnych i kulturowych prognozują, że państwo to stanie się do 2050 r. największą gospodarką świata, co jednocześnie decydować będzie o jego priorytetowej roli politycznej. Analizując szczegółowo wskaźniki gospodarcze Puślecki wskazuje, że w 2009 r. Chiny stały się drugim najważniejszym partnerem handlowym UE, przede wszystkim z powodu dużego wzrostu importu z Chin, co spowodowało powstanie ogromnego deficytu handlowego UE. Chiny stanowią również jeden z najważniejszych, po Stanach Zjednoczonych, Rosji i Szwajcarii, rynek eksportowy UE (s. 141). Zdzisław Puślecki słusznie wskazuje, że stosunki gospodarcze UE–Chiny uległy znacznemu przyspieszeniu zwłaszcza od 2006 roku, tj. od podpisania przez nie Porozumienia o Partnerstwie i Współpracy. Autor szczegółowo analizuje m.in. strukturę handlu zagranicznego pomiędzy ChRL a UE, którą umiejscawia w pierwszych latach następowania globalnego kryzysu finansowego, co sprawia że ta część podręcznika jest szczególnie aktualna i wartościowa dla czytelnika.

Rozdział szósty oraz siódmy poświęcone zostały problematyce stosunków pomiędzy Unią Europejską a państwami położonymi w hemisferze zachodniej. W rozdziale *Stany Zjednoczone Ameryki i Unia Europejska – partnerstwo i rywalizacja na początku XXI wieku*, najmłodszy z grupy autorów – Jacek Raubo – z energią i znaczną już dozą dojrzałości badawczej zwraca uwagę na fakt, że relacje pomiędzy UE a Stanami Zjednoczonymi mogą się kształtować zarówno na zasadzie partnerstwa i sojuszu, jak i wręcz przeciwnie mogą się stać one dla siebie konkurentami i przeciwnikami. Za fasadą dobrych relacji trwa bowiem często ostra konkurencja. UE dąży do stworzenia wspólnej polityki zewnętrznej, a coraz mocniejsza pozycja zewnętrzna UE obiektywnie wymusza rywalizowanie z interesami USA.

W ostatnim rozdziale *Unia Europejska–Ameryka Łacińska – droga ku rzeczywistemu partnerstwu*, Anna Potyrała nakreśliła zagadnienie strategicznego partnerstwa pomiędzy UE a państwami Ameryki Łacińskiej. Wychodząc od początków współpracy sięgających lat 50. XX wieku przedstawiła nie tylko współpracę między państwami, ale stosunki UE z organizacjami regionalnymi (np. Grupa Andyjska, Mercosur). Zwracając uwagę na rozliczne przejawy partnerstwa (współpraca gospodarcza i techniczna, współpraca w dziedzinie edukacji, nauki i kultury, pomoc rozwojowa) autorka wskazała na rozległe obszary współpracy, przy uwzględnieniu jednak wielu problemów we wzajemnych relacjach. Do najważniejszych Anna Potyrała zalicza dyskryminacyjne traktowanie towarów pochodzących z Ameryki Łacińskiej, łamanie standardów pracy, lekceważenie zasad ochrony środowiska naturalnego przez europejskie koncerny, a nawet powiązania inwestorów europejskich z grupami przestępczymi w Ameryce Łacińskiej (s. 235). Próba znalezienia odpowiedzi na pytanie o rzeczywiste rozmiary partnerstwa pomiędzy UE, a Ameryką Łacińską doprowadziła autorkę do sformułowania wniosków o istnieniu elementów współpracy, choć jak zaznacza „trudno dostrzec w działaniach Unii Europejskiej wobec Ameryki Łacińskiej elementy spójnej strategii” (s. 236).

Podręcznik *Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych* stanowi niezwykle udaną i cenną próbę komplementarnej analizy Unii Europejskiej jako aktora stosunków międzynarodowych. Wszystkie opracowania charakteryzuje wysoki poziom merytoryczny. Siedem szkiców wzajemnie uzupełnia się tworząc spójną całość, nieograniczoną jedynie do aspektów normatywnych i politycznych, ale rozszerzoną o spektrum zagadnień ekonomicznych, społecznych, kulturowych, a nawet wojskowych. Książka jest doskonale udokumentowana, oryginalna i rzetelna, a sądy autorów są zobiektywizowane. Pozostawia to czytelnikowi przestrzeń do wartościowania, do wyrobienia sądu o zdarzeniach, zjawiskach i procesach, w których uczestniczy Unia Europejska.